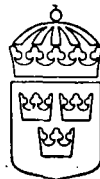

Regeringens proposition

1987/88:46

om vissa socialförsäkringsfrågor

Prop.
1987/88:46

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 22 oktober 1987.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

G. Sigurdson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag som avser sjuk- och föräldraförsäkringen, arbetsskadeförsäkringen samt vårdbidraget och handikappersättningen inom folkpensioneringen.

Ungdomar som förvärvsarbetar före 16 års ålder föreslås få möjlighet att få sjukpenning. Väntetiden innan en ny sjukpenninggrundande inkomst börjar gälla föreslås generellt förkortad från 30 dagar till 14 dagar. Motsvarande förkortning av väntetiden görs för egenföretagare som har karenstid i sin sjukförsäkring och vill övergå till kortare karenstid eller försäkring utan karenstid. Reglerna om timberäkning av sjukpenning och tillfällig föräldrapenning föreslås kompletterade för att klargöra hur beräkningen skall ske för att ge avsedd kompensation i fall då den försäkrade är berättigad till ersättning efter olika nivåer – t. ex. hel och halv förmån – under samma ersättningsperiod.

Inom föräldraförsäkringen föreslås vidare att föräldrapenning, som avser tid då den försäkrade ges sjukhusvård, skall minskas på i huvudsak motsvarande sätt som sker vid sjukhusvårdsavdrag från sjukpenning.

För vårdbidraget föreslås, med sikte främst på föräldrar till barn med diabetes eller allergier, en ny lägre ersättningsnivå, en fjärdedels vårdbidrag. Vårdbidrag och handikappersättning skall inte dras in vid tillfällig institutionsvistelse eller annan tillfällig vistelse för vård utanför hemmet.

En ändring föreslås i lagstiftningen om arbetsskadeförsäkring för att i rationaliseringssyfte möjliggöra försök hos några försäkringskassor med tjänstemannabeslut i vissa okomplicerade arbetssjukdomsärenden.

Ändringarna beträffande timberäkning av sjukpenning m. m., sjukhusvårdsavdrag på föräldrapenning samt beslutsordningen i vissa arbetsskadeärenden föreslås träda i kraft den 1 januari 1988. I övrigt sker ändringarna den 1 juli 1988.

Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 1, 5, 10 a och 11 §§, 4 kap. 8 § samt 9 kap. 4 och 5 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 kap.

1 §²

Hos allmän försäkringskassa inskriven försäkrad äger enligt vad nedan sägs rätt till sjukpenning, om hans sjukpenninggrundande inkomst uppgår till minst sextusen kronor.

*Villkoret om inskrivning hos försäkringskassa för rätt till sjukpenning anses uppfyllt om det har be-
rott på åldersregeln i 1 kap. 4 § att
villkoret inte har kunnat uppfyllas.*

5 §³

Den allmänna försäkringskassan skall i samband med inskrivning av en försäkrad besluta om den försäkrades tillhörighet till sjukpenningförsäkringen. I fråga om en försäkrad som avses i 1 § skall kassan samtidigt fastställa den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst och, om inkomsten helt eller delvis är att hänföra till anställning, dennes årsarbetstid. Av beslutet skall framgå i vad mån den sjukpenninggrundande inkomsten är att hänföra till anställning eller till annat förvärvsarbete. Sjukpenningförsäkringen skall omprövas

Den allmänna försäkringskassan skall i samband med inskrivning av en försäkrad besluta om den försäkrades tillhörighet till sjukpenningförsäkringen. I fråga om en försäkrad som avses i 1 § *första stycket* skall kassan samtidigt fastställa den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst och, om inkomsten helt eller delvis är att hänföra till anställning, dennes årsarbetstid. *Sådan fastställelse skall också ske för försäkrad som avses i 1 § andra stycket så snart anmälan om hans inkomstförhållanden gjorts hos kassan.* Av beslutet skall framgå i vad mån den sjukpenninggrundande inkomsten är att hänföra till anställning eller till annat förvärvsarbete. Sjukpenningförsäkringen skall omprövas

a) när kassan fått kännedom om att den försäkrades inkomstförhållanden, arbetstid eller andra omständigheter har undergått ändring av betydelse för rätten till sjukpenning eller för sjukpenningens storlek,

b) när förtidspension enligt denna lag beviljas den försäkrade eller redan utgående sådan pension ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades förmåga eller möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete,

c) när delpension enligt särskild lag beviljas den försäkrade eller redan utgående sådan pension ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades arbets- och inkomstförhållanden, samt

d) när tjänstepension beviljas den försäkrade.

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Senaste lydelse 1985:87.

³ Senaste lydelse 1987:223.

Ändring skall i fall som avses i första stycket a) inte ske förrän 30 dagar efter det försäkringskassan fått kännedom om de ändrade omständigheterna. Ändring skall i annat fall ske så snart anledning till ändringen uppkommit.

Ändring skall i fall som avses i första stycket a) inte ske förrän 14 dagar efter det försäkringskassan fått kännedom om de ändrade omständigheterna. Ändring skall i annat fall ske så snart anledning till ändringen uppkommit.

Den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten får ej i annat fall än som avses i första stycket b), c) eller d) sänkas under tid då den försäkrade

1. bedriver studier, för vilka han uppbär studiehjälp, studiemedel eller särskilt vuxenstudiestöd enligt studiestödslagen (1973:349), studiestöd enligt lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa eller bidrag enligt förordningen (1976:536) om utbildningsbidrag för doktorander,

2. genomgår grundutbildning för vuxna (grundvux) eller grundläggande svenskundervisning för invandrare och uppbär timersättning för studierna,

3. är inskriven vid arbetsmarknadsinstitut eller efter förmedling av en arbetsmarknadsmyndighet genomgår yrkesutbildning,

4. är gravid och avbryter eller inskränker sitt förvärvsarbete tidigast sex månader före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför,

5. är helt eller delvis ledig från förvärvsarbete för vård av barn, om den försäkrade är förälder till barnet eller likställs med förälder enligt 1 § lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m. och barnet inte har fyllt ett år. Motsvarande gäller vid adoption av barn som ej fyllt tio år eller vid mottagande av sådant barn i avsikt att adoptera det, om mindre än ett år har förflutit sedan den försäkrade fick barnet i sin vård.

För en försäkrad som avses i tredje stycket 1 skall försäkringskassan, vid sjukdom under utbildningstiden, beräkna sjukpenningen på en sjukpenninggrundande inkomst som har fastställts på grundval av enbart den inkomst av eget arbete som den försäkrade kan antas få under denna tid. Om därvid den sjukpenninggrundande inkomsten helt eller delvis är att hänföra till anställning, skall årsarbetstiden beräknas på grundval av enbart det antal arbetstimmar som den försäkrade kan antas ha i ifrågavarande förvärvsarbete under utbildningstiden.

Under studieuppehåll mellan vår- och hösttermin, då den försäkrade inte uppbär studiesocial förmån som anges i tredje stycket 1, skall dock sjukpenningen för tid efter utgången av en sådan period om 14 dagar som anges i 10 § beräknas på den sjukpenninggrundande inkomst som följer av första-tredje styckena, om sjukpenningen blir högre än sjukpenning beräknad på den sjukpenninggrundande inkomsten enligt fjärde stycket.

10 a §⁴

Om den försäkrades sjukpenning i fall som avses i 10 § svarar mot sjukpenninggrundande inkomst av enbart anställning, skall till grund för beräkningen av beloppet av hel sjukpenning för dag läggas det tal som erhålls när 90 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten delas med årsarbetstiden.

Skall sjukpenning utges för endast en dag multipliceras det enligt första stycket erhållna talet med antalet timmar av ordinarie arbetstid eller däremot svarande normal arbetstid. Produkten utgör hel sjukpenning för dagen.

⁴ Senaste lydelse 1987:223.

Skall sjukpenning utges för mer än en dag multipliceras det enligt första stycket erhållna talet med det sammanlagda antalet timmar av ordinarie arbetstid eller däremot svarande normal arbetstid som belöper på dagarna. Det tal som därvid erhålls delas med antalet dagar med sjukpenning. Kvoten utgör beloppet av hel sjukpenning för dag.

Skall sjukpenning utges för mer än en dag multipliceras det enligt första stycket erhållna talet med det sammanlagda antalet timmar av ordinarie arbetstid eller däremot svarande normal arbetstid som belöper på dagarna. Det tal som därvid erhålls delas med antalet dagar med sjukpenning. Kvoten utgör beloppet av hel sjukpenning för dag. *Skall sjukpenning utges efter olika grader av nedsatt arbetsförmåga sammanläggs dock de timmar som avser samma grad för sig. Sjukpenning beräknas för varje sådan period för sig.*

Det enligt första stycket erhållna talet avrundas till närmaste hela kronantal. Om antalet timmar enligt andra stycket eller det sammanlagda antalet timmar enligt tredje stycket inte uppgår till ett helt timtal skall avrundning ske till närmaste hela timtal, varvid halv timme avrundas uppåt. Sjukpenning avrundas till närmaste hela kronantal.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, riksförsäkringsverket får meddela föreskrifter om schablonberäkning av ordinarie arbetstid och däremot svarande normal arbetstid.

11 §⁵

Om en försäkrad gör anmälan till den allmänna försäkringskassan skall sjukpenning som svarar mot inkomst av annat förvärvsarbete inte utges för de första 3 eller 30 dagarna av varje sjukperiod, den dag då sjukdomsfallet inträffade inräknad (*karenstid*). Vid beräkning av karenstid skall, om en sjukperiod börjar inom 20 dagar efter föregående sjukperiods slut, de båda perioderna anses såsom en sjukperiod.

En försäkrad, som gjort anmälan enligt första stycket, får övergå till försäkring med kortare karenstid eller utan karenstid, om han inte har fyllt 55 år. En sådan ändring skall bli gällande 30 dagar efter den, då framställningen gjordes hos kassan, men får ej tillämpas vid sjukdom som inträffat innan ändringen blivit gällande.

En försäkrad, som gjort anmälan enligt första stycket, får övergå till försäkring med kortare karenstid eller utan karenstid, om han inte har fyllt 55 år. En sådan ändring skall bli gällande 14 dagar efter den, då framställningen gjordes hos kassan, men får ej tillämpas vid sjukdom som inträffat innan ändringen blivit gällande.

4 kap.

8 §⁶

Föräldrapenning får utges med belopp som motsvarar hel, halv eller fjärdedels garantinivå när föräldern arbetar högst tre fjärdedelar av normal arbetstid.

⁵ Senaste lydelse 1987:223.

⁶ Senaste lydelse 1985:87.

Bestämmelserna i 3 kap. 4 § andra stycket tillämpas *inte* på föräldrapenning.

Bestämmelserna i 3 kap. 4 § andra stycket *om minskning av sjukpenning* tillämpas på föräldrapenning när den försäkrade får sjukhusvård. *Hel föräldrapenning utges dock alltid lägst med belopp motsvarande garantinivån enligt 6 § första stycket. I den mån den försäkrade inte har begärt att förmånen utges för tid då sjukhusvården pågår, skall minskningen i stället göras på föräldrapenning som utges till den försäkrade därefter.*

9 kap.

4 §⁷

Försäkrad förälder *äger* för vård av barn som *ej* fyllt sexton år rätt till vårdbidrag om barnet på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp under minst sex månader är i behov av särskild tillsyn och vård. Vid bedömningen av rätt till vårdbidrag skall även beaktas sådana merkostnader som uppkommer på grund av barnets sjukdom eller handikapp. *Vårdar föräldern flera handikappade barn som ej fyllt sexton år grundas bedömningen av rätten till vårdbidrag på det sammanlagda behovet av tillsyn och vård samt merkostnadernas omfattning.*

Vårdbidrag utgår allt efter tillsyns- och vårdbehovets omfattning och merkostnadernas storlek med belopp motsvarande hel eller halv förtidspension till ensamstående jämte pensionstillskott som svarar mot pensionen.

Försäkrad förälder *har* för vård av barn som *inte* fyllt sexton år rätt till vårdbidrag om barnet på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp under minst sex månader är i behov av särskild tillsyn och vård. Vid bedömningen av rätt till vårdbidrag skall även beaktas sådana merkostnader som uppkommer på grund av barnets sjukdom eller handikapp.

Vårdbidrag utgår allt efter tillsyns- och vårdbehovets omfattning och merkostnadernas storlek med belopp motsvarande hel eller halv eller en fjärdedel av hel förtidspension till ensamstående jämte pensionstillskott som svarar mot pensionen.

Om en förälder vårdar flera handikappade barn som inte fyllt 16 år grundas bedömningen av rätten till helt eller halvt vårdbidrag på det sammanlagda behovet av tillsyn och vård samt merkostnadernas omfattning.

⁷ Senaste lydelse 1983:960.

Av vårdbidraget kan en viss angiven del bestämmas som ersättning för merkostnader. Denna ersättning bestäms till följande procent av basbeloppet:

17 % om merkostnaderna uppgår till 17 men inte 34 % av basbeloppet;

34 % om merkostnaderna uppgår till 34 men inte 50 %;

50 % om merkostnaderna uppgår till 50 men inte 65 %;

65 % om merkostnaderna uppgår till 65 % eller däröver.

Vårdbidraget kan begränsas till viss tid. Behovet av bidrag skall omprövas minst vart annat år, om det inte finns skäl för omprövning med längre mellanrum.

Om föräldern tillfälligt är förhindrad att vårda barnet utgår vårdbidrag under sådant avbrott som varar högst sex månader. Föreligger särskilda skäl kan vårdbidrag utgå även under ett avbrott som varar ytterligare högst sex månader.

5 §^{*}

Vid tillämpning av 2 och 3 §§ skall såsom blind anses den vars synförmåga, sedan ljusbrytningsfel rättats, är så nedsatt att han saknar ledsyn. Såsom gravt hörselskadad anses den som med hörapparat saknar möjlighet eller har stora svårigheter att uppfatta tal.

Vårdas någon på institution som tillhör eller till vars drift utgår bidrag från staten, kommun eller landstingskommun, *utgives icke* handikappersättning eller vårdbidrag. Detsamma gäller om han vårdas utanför institutionen genom dess försorg eller i annat fall vårdas utanför institution och staten, kommun eller landstingskommun är huvudman för vården.

Om någon som avses i andra stycket tillfälligt *ej* vårdas genom huvudmannens försorg *utgives* ersättning för sådan tid om denna uppgår till minst tio dagar per kvartal eller till minst tio dagar i följd. Skall i sådant fall ersättning *utgivas* för del av kalendermånad, utgår ersättningen för varje dag med en trettiondel av månadsbeloppet och avrundas till närmaste hela krontal.

Vårdas någon på institution som tillhör eller till vars drift utgår bidrag från staten, kommun eller landstingskommun, *utges inte* handikappersättning eller vårdbidrag *om vården kan beräknas pågå minst sex månader*. Detsamma gäller om han vårdas utanför institutionen genom dess försorg eller i annat fall vårdas utanför institution och staten, kommun eller landstingskommun är huvudman för vården.

Om någon som avses i andra stycket tillfälligt *inte* vårdas genom huvudmannens försorg *utges* ersättning för sådan tid om denna uppgår till minst tio dagar per kvartal eller till minst tio dagar i följd. Skall i sådant fall ersättning *utges* för del av kalendermånad, utgår ersättningen för varje dag med en trettiondel av månadsbeloppet och avrundas till närmaste hela krontal.

1. Denna lag träder i kraft, i fråga om 3 kap. 10 a § och 4 kap. 8 § den 1 januari 1988, och i övrigt den 1 juli 1988.

2. Äldre föreskrifter i 3 kap. 5 § andra stycket och 11 § gäller fortfarande när fråga om ändring uppkommit före ikraftträdandet.

^{*} Senaste lydelse 1982:778.

Lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 5 b § och 8 kap. 4 § lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 kap.

5 b §²

Om den försäkrades sjukpenning i fall som avses i 5 a § svarar mot ett sjukpenningunderlag i form av enbart inkomst av anställning, skall till grund för beräkningen av beloppet av hel sjukpenning för dag läggas det tal som erhålls när sjukpenningunderlaget delas med den försäkrades årsarbetstid enligt 3 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Skall sjukpenning utges för endast en dag multipliceras det enligt första stycket erhållna talet med antalet timmar av ordinarie arbetstid eller däremot svarande normal arbetstid. Produkten utgör hel sjukpenning för dagen.

Skall sjukpenning utges för mer än en dag multipliceras det enligt första stycket erhållna talet med det sammanlagda antalet timmar av ordinarie arbetstid eller däremot svarande normal arbetstid som belöper på dagarna. Det tal som därvid erhålls delas med antalet dagar med sjukpenning. Kvoten utgör beloppet av hel sjukpenning för dag.

Skall sjukpenning utges för mer än en dag multipliceras det enligt första stycket erhållna talet med det sammanlagda antalet timmar av ordinarie arbetstid eller däremot svarande normal arbetstid som belöper på dagarna. Det tal som därvid erhålls delas med antalet dagar med sjukpenning. Kvoten utgör beloppet av hel sjukpenning för dag. *Skall sjukpenning utges efter olika grader av nedsatt arbetsförmåga sammanläggs dock de timmar som avser samma grad för sig. Sjukpenning beräknas för varje sådan period för sig.*

Det enligt första stycket erhållna talet avrundas till närmaste hela kronantal. Om antalet timmar enligt andra stycket eller det sammanlagda antalet timmar enligt tredje stycket inte uppgår till ett helt timantal skall avrundning ske till närmaste hela timantal, varvid halv timme avrundas uppåt. Sjukpenning avrundas till närmaste hela kronantal.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, riksförsäkringsverket får meddela föreskrifter om schablonberäkning av ordinarie arbetstid och däremot svarande normal arbetstid.

8 kap.

4 §³

Ärende angående livränta till den försäkrade och i annat ärende uppkommen fråga huruvida den försäk-

Ärende angående livränta till den försäkrade och i annat ärende uppkommen fråga huruvida den försäk-

¹ Lagen omtryckt 1977:264.

² Senaste lydelse 1987:225.

³ Senaste lydelse 1986:145.

rade har ådragit sig arbetsskada till följd av annat än olycksfall skall i försäkringskassa avgöras av socialförsäkringsnämnd.

Omprövning av beslut som gäller fråga som avses i 3 kap. 5 § och 6 kap. 5 § skall, om beslutet har fattats av tjänsteman, göras av socialförsäkringsnämnd.

rade har ådragit sig arbetsskada till följd av annat än olycksfall skall i försäkringskassa avgöras av socialförsäkringsnämnd. *Regeringen får dock meddela föreskrifter om behörighet för tjänsteman hos försäkringskassan att avgöra ärenden som är av enkel beskaffenhet och inte angår livränta till den försäkrade.*

Omprövning av beslut som gäller fråga som avses i 3 kap. 5 § och 6 kap. 5 § skall, om beslutet har fattats av tjänsteman, göras av socialförsäkringsnämnd. *Omprövning av beslut som tjänsteman fattat med stöd av föreskrifter av regeringen enligt första stycket skall också göras av socialförsäkringsnämnd.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 22 oktober 1987

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden
Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, S. Andersson,
Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Hellström, Johansson, G.
Andersson, Lönnqvist, Thalén

Föredragande: statsrådet Sigurdson

Proposition om vissa socialförsäkringsfrågor

1 Ändringar i sjukpenningförsäkringen

Den obligatoriska sjukpenningförsäkringen omfattar alla personer som är inskrivna hos allmän försäkringskassa. Den som är bosatt i Sverige skall vara inskriven hos försäkringskassan fr. o. m. den månad han fyller 16 år.

För rätt till sjukpenning krävs, förutom inskrivning, en årlig inkomst av anställning eller av annat förvärvsarbete som uppgår till minst 6 000 kr.

För varje person som uppfyller de nämnda förutsättningarna fastställer försäkringskassan en sjukpenninggrundande inkomst (SGI). Därmed avses den årliga inkomst i pengar eller naturaförmåner i form av kost, bostad eller bil som personen i fråga kan antas komma att tills vidare få för eget arbete antingen som inkomst av anställning eller som inkomst av annat förvärvsarbete. Inkomsten avrundas till närmast lägre hundratal kronor. Vid beräkningen bortses från den del av årsinkomsten som överstiger sju och en halv gånger basbeloppet (180 700 kr. för år 1987). Om den försäkrades inkomstförhållanden ändrats så att det påverkar rätten till sjukpenningen eller sjukpenningens storlek skall en ändring av SGI ske 30 dagar efter det att försäkringskassan fått kännedom om ändringen. Den försäkrade är skyldig att senast inom två veckor anmäla sådana ändringar i sina inkomstförhållanden till försäkringskassan.

1.1 16 - årsgränsen i sjukpenningförsäkringen

Mitt förslag: Den som inte fyllt 16 år men som i övrigt uppfyller villkoren för rätt till sjukpenning skall efter anmälan till försäkringskassan ha rätt till sjukpenning.

Skälen för mitt förslag: För rätt till sjukpenning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, AFL, krävs bl. a. inskrivning hos allmän försäkringskassa. Den som är bosatt i Sverige skrivs in den månad han fyller 16 år. Denna åldersgräns har sin motsvarighet i viss annan lagstiftning. I

arbetsmiljölagen (1977:1160) går gränsen för tillträde till arbete enligt huvudregeln vid det kalenderår då den minderårige fyller 16 år. Dessförinnan får han dock anlitas till lätt arbete som inte är ägnat att inverka menligt på hans hälsa, utveckling eller skolgång. Skolplikten upphör normalt även vid 16 års ålder (3 kap. 10 § skollagen /1985:1100/). Före 16 års ålder krävs samtycke från vårdnadshavare för ingående av anställningsavtal (6 kap. 12 § föräldrabalken). Det kan alltså förekomma att någon har förvärvsarbete trots att han inte fyllt 16 år.

Frågan om rätt till sjukpenning för ungdomar som inte fyllt 16 år har behandlats i flera utredningar. Såväl socialpolitiska samordningsutredningens betänkande (SOU 1979:94) En allmän socialförsäkring som sjukpenningkommitténs betänkande (SOU 1981:22) Sjukersättningsfrågor innehöll förslag av innebörd att möjlighet skulle ges för ungdomar under 16 år att få sjukpenning om övriga förutsättningar för rätt till sjukpenning var uppfyllda. Riksdagens socialförsäkringsutskott har vid flera tillfällen behandlat motioner med yrkanden om att 16-årsgränsen för rätt till sjukpenning skall tas bort. Riksdagen har senast vid sin behandling av socialförsäkringsutskottets betänkande om bidrag till sjukförsäkringen m. m. (SFU 1986/87:14, rskr. 234) begärt ett förslag från regeringen om slopande av 16-årsgränsen i sjukpenningförsäkringen.

Jag anser i likhet med riksdagen och de båda utredningarna att det inte finns några bärande skäl att avskära ungdomar som förvärvsarbetar innan de fyllt 16 år från rätten till sjukpenning. Åldergränsen vid 16 år för rätt till sjukpenning bör därför upphävas. Det är ett relativt begränsat antal under 16 års ålder som har sådan förvärvsinkomst att de uppfyller förutsättningarna för rätt till sjukpenning. För att inte de administrativa rutinerna skall bli alltför svårhanterliga bör försäkringskassorna inte åläggas att undersöka inkomstförhållandena och fastställa den sjukpenninggrundande inkomsten för alla som inte fyllt 16 år. Bestämmande av SGI för den som är under 16 år bör göras först efter anmälan av den enskilde.

Till inskrivningen hos försäkringskassa är kopplade föreskrifter som avser tillämpning av bl. a. sjukpenningförsäkringen. Eftersom inskrivning inte sker före 16 års ålder behövs vissa föreskrifter för tillämpningen av sjukpenningförsäkringen för den kategori ungdomar som genom lagförslaget blir berättigade till sjukpenning. Det får ankomma på riksförsäkringsverket att meddela sådana föreskrifter.

Mitt förslag leder till ändring i 3 kap. 1 och 5 §§ AFL.

1.2 Väntetiden för ändring av sjukpenninggrundande inkomst

Mitt förslag: Ändring av den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst (SGI) eller årsarbetstid skall träda i kraft 14 dagar efter det att försäkringskassan fått kännedom om de ändrade omständigheterna. Motsvarande förkortning av väntetiden skall ske för den som är försäkrad för sjukpenning som svarar mot inkomst av annat förvärvsarbete än anställning och som vill övergå till försäkring med kortare karenstid eller utan karenstid.

Skälen för mitt förslag: Enligt 3 kap. 5 § andra stycket AFL skall en ändring i en försäkrads SGI och årsarbetstid som beror på ändrade inkomstförhållanden eller andra sådana omständigheter ske 30 dagar efter det att försäkringskassan fått kännedom om de ändrade förhållandena.

Sjukpenningkommittén (S 1978:09) behandlade frågan om tidpunkten för ändring av SGI i sitt betänkande (SOU 1981:22) Sjukersättningsfrågor. Kommittén föreslog att väntetiden för en sådan ändring förkortades till 14 dagar. I remissyttranden över departementspromemorian (Ds S 1986:8) Förbättrad kompensation vid korttidssjukdom och vid tillfällig vård av barn tog bl. a. riksförsäkringsverket upp frågan om en förkortning av väntetiden för en SGI-ändring. Verket förordade en förkortning till 14 dagar. Riksdagen har vid behandlingen av socialförsäkringsutskottets betänkande om förbättrad kompensation vid korttidssjukdom och vid tillfällig vård av barn gett till känna att väntetiden för en SGI-ändring bör förkortas (SfU 1986/87:12, rskr. 182).

Reglerna om att en väntetid på 30 dagar skall iakttas innan en anmäld eller på annat sätt uppmärksammas inkomständring som innebär att en ny SGI skall fastställas får verkan tillkom dels för att undvika spekulation i det tidigare gällande systemet med sjukpenningklasser, dels av administrativa skäl för att kunna genomföra ändringsåtgärderna och fastställa ny SGI. Eftersom det numera inte finns någon koppling mellan sjukförsäkringsavgiftens storlek och fastställd SGI finns inte denna risk för att spekulation skall förekomma. Möjligheterna till en snabbare registrering av inkomstuppgifter har också förbättrats. Det finns mot denna bakgrund inte skäl att behålla en väntetid på 30 dagar innan en SGI-ändring skall börja gälla.

Med hänsyn till vad jag nu anför anser jag att väntetiden för en SGI-ändring kan förkortas. Riksförsäkringsverket har i en rapport till regeringen angående sitt regelförändringsarbete ifrågasatt om väntetiden helt kan slopas (RFV anser 1987:5). Verket avser att i samband med utvärderingen av erfarenheterna av de nya reglerna om ersättning från sjukpenningförsäkringen vid korttidsfrånvaro pröva om detta är möjligt. Det finns emellertid enligt min mening inte skäl att i avvaktan på en sådan utvärdering bibehålla den nuvarande väntetiden för en SGI-ändring. Jag föreslår därför att ändring av SGI – liksom även årsarbetstid – skall ske med verkan 14 dagar efter det att försäkringskassan fått kännedom om inkomständringen. Denna väntetid bör vara tillräcklig för att ge försäkringskassan utrymme för erforderlig handläggning av ett ärende om ändrad SGI och årsarbetstid. Genomförande av förslaget förutsätter ändring i 3 kap. 5 § AFL:

Enligt 3 kap. 11 § AFL har den som är försäkrad för en sjukpenning som svarar mot inkomst av annat förvärvsarbete än anställning – alltså en egenföretagare – rätt att välja sjukpenningförsäkring med en karenstid, som efter den försäkrades val kan bestämmas till 3 eller 30 dagar. Den som vill ha karenstid för sin försäkring måste anmäla detta till försäkringskassan. Den som har valt karenstid kan därefter övergå till försäkring med kortare karenstid eller utan karenstid om han är under 55 år. En sådan ändring gällde tidigare fr. o. m. månaden närmast efter den då framställningen gjordes hos kassan.

I samband med att bestämmelserna om ändring av SGI för egenföreta-

garna anpassades till den 30-dagarsregel som redan tidigare gällde för anställda och som jag i det föregående närmare har redogjort för, ändrades också väntetiden för de egenföretagare som ville övergå till försäkring med kortare karenstid eller utan karenstid. Även en sådan förändring av karenstiden blir med nuvarande regler gällande först 30 dagar efter den då framställningen gjordes hos kassan.

I överensstämmelse med mitt förslag om en förkortning av väntetiden för ändring av SGI anser jag att också väntetiden för ändring av karenstiden kan förkortas till 14 dagar. Genomförande av förslaget förutsätter en ändring i 3 kap. 11 § AFL.

Enligt min bedömning kan de förändringar jag här behandlat genomföras utan administrativa förstärkningar till försäkringskassorna. Förslagen beräknas medföra en kostnadsökning för försäkringen på 5 milj. kr. per år.

1.3 Beräkning av ersättning vid korttidssjukdom och tillfällig vård av barn

Nya regler för timberäkning av ersättning från den allmänna försäkringen m. m. vid korttidssjukdom och vid tillfällig vård av barn träder i kraft den 1 december 1987 (prop. 1986/87:69, SfU 12, rskr. 182, SFS 1987:223–225). Riksförsäkringsverket har i samband med förberedelserna för ikraftträdandet funnit det angeläget att vissa beräkningsregler görs klarare i syfte att undvika tolkningsproblem. Verket har därför tillskrivit regeringen och lämnat förslag i frågan.

Mitt förslag: Vid timberäkning av ersättning till en försäkrad som för samma period är berättigad till ersättning efter olika nivåer, t. ex. både hel och halv sjukpenning, skall dagar med ersättning delas upp på varje nivå för sig.

Riksförsäkringsverkets förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Skälen för mitt förslag: Enligt föreskrifterna om timberäkning av sjukpenning i 3 kap. 10 a § AFL skall – för den som har en sjukpenninggrundande inkomst av anställning – till grund för beräkningen av beloppet för hel sjukpenning per dag läggas det tal som erhålls när 90 % av den sjukpenninggrundande inkomsten delas med årsarbetstiden. Resultatet härav är ett uttryck för storleken av sjukpenningen för varje timme. Skall sjukpenning utges för mer än en dag multipliceras det erhållna talet med antalet timmar av ordinarie arbetstid eller däremot svarande normal arbetstid som belöper på de ifrågavarande dagarna. Det tal man då får fram delas med antalet dagar med sjukpenning. Kvoten utgör beloppet av hel sjukpenning per dag. Vid halv sjukpenning betalas hälften av denna summa ut. Motsvarande regler tillämpas vid timberäkning av bl. a. sjukpenning från arbetsskadeförsäkringen och tillfällig föräldrapenning.

Om den försäkrade i ett och samma sjukfall skulle vara berättigad till ersättning efter olika nivåer, t. ex. hel och halv sjukpenning, skulle beräkningssättet – när den försäkrades arbetstid varierar från dag till dag –

kunna ge en kompensation för utebliven inkomst som väsentligt avviker från den avsedda, dvs. 90 % av inkomstförlusten. Motsvarande problem skulle kunna uppstå när den försäkrade under en period av föräldraledighet har flera olika nivåer av tillfällig föräldrapenning. Ett sätt att undvika sådana olikheter i kompensation är att vid timberäkning av ersättningen under en sjuk- eller föräldraledighet räkna dagar med ersättning efter skilda nivåer för sig.

Mot bakgrund av vad jag nu anfört förordar jag att timberäkning av ersättning vid korttidssjukdom och vid tillfällig vård av barn sker så att dagar under en ersättningsperiod med ersättning efter olika nivåer delas upp på resp. nivå för sig. Detta bör klargöras genom tillägg till bestämmelserna i 3 kap. 10 a § AFL. En motsvarande komplettering bör göras i 3 kap. 5 b § lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring.

2 Förenklat beslutsförfarande i vissa arbetsskadeärenden

Mitt förslag: Regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter om undantag i vissa fall från kravet att ärenden om arbetssjukdom skall avgöras av socialförsäkringsnämnd hos försäkringskassan. En omprövning av ett beslut som kassan meddelat med stöd av en sådan föreskrift skall dock ske av socialförsäkringsnämnd.

Riksförsäkringsverkets förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Skälen för mitt förslag: Enligt 8 kap. 4 § lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring skall ärenden angående livränta till en försäkrad och fråga huruvida den försäkrade ådragit sig arbetsskada till följd av annat än olycksfall hos försäkringskassan avgöras av socialförsäkringsnämnd. Övriga ärenden avgörs i kassan av tjänsteman.

Antalet anmälda arbetsskador har ökat kraftigt under senare år. Detta gäller i särskilt hög grad antalet arbetssjukdomsärenden, dvs. ärenden om skada som beror på annan skadlig inverkan i arbetet än olycksfall. Enligt riksförsäkringsverkets statistik har antalet anmälda arbetsskador ökat från 178 000 år 1982 till 230 000 år 1986. Vad gäller arbetssjukdomar har antalet anmälningar ökat från 20 000 år 1982 till 51 300 år 1986.

Denna utveckling motiverar åtgärder för att uppnå förenklingar av arbetsrutinerna och rationaliseringar av olika slag.

Riksförsäkringsverket har i skrivelse till socialdepartementet den 28 augusti 1987 föreslagit att kassatjänstemän inom ramen för en tidsbegränsad försöksverksamhet ges behörighet att utan medverkan av socialförsäkringsnämnd fatta beslut i enklare ärenden om arbetssjukdom.

Av riksförsäkringsverkets skrivelse framgår i övrigt följande. Verkets förslag har initierats genom framställningar till verket från Malmö, Malmöhus, Bohuslans och Älvsborgs läns allmänna försäkringskassor. Samtliga kassor har angett att hörselnedsättning på grund av buller samt pleura-

plaque till följd av asbestexposition är sådana ärenden om arbetssjukdom som försöksvis borde kunna avgöras utan medverkan av socialförsäkringsnämnd. Malmöhus läns allmänna försäkringskassa har ansett att även asbestos hör till denna kategori.

Enligt riksförsäkringsverkets uppfattning finns det grupper av arbetssjukdomsärenden som generellt sett är okomplicerade och där det inte finns något egentligt utrymme för skälighetsbedömning. Verket anser att det därför är motiverat att pröva om inte sådana ärenden skulle kunna avgöras av kassatjänstemän utan att de grundläggande principerna för förtroendemannainflytandet i kassorna rubbas. Om vissa enklare arbetssjukdomsärenden kan handläggas i en förenklad beslutsordning skulle detta medföra effekter i form av kortare handläggningstid, lägre kostnader och ett minskat tryck på socialförsäkringsnämnderna.

Riksförsäkringsverket har anfört att försöksverksamheten bör omfatta de namngivna försäkringskassorna och endast avse arbetssjukdomarna bullerskada samt pleuraplaque till följd av asbestexposition. Försöksverksamheten bör pågå i sex månader och därefter utvärderas. Riksförsäkringsverket har mot bakgrund av vad som nu sagts föreslagit en lagändring som ger regeringen ett generellt bemyndigande att meddela föreskrifter om undantag från bestämmelsen att arbetssjukdomsärenden alltid skall beslutas av socialförsäkringsnämnd. Verket har även föreslagit en ändring i de regler som gäller när en försäkringskassa omprövar sina beslut i arbetsskade- och försäkringsärenden. Om omprövning begärs av ett beslut som har fattats av kassatjänsteman som deltar i försöksverksamheten skall omprövningen göras av socialförsäkringsnämnd.

Förtroendevalda medverkar i försäkringskassorna vid beslut i olika socialförsäkringsärenden. Ett motiv för detta är att man kan utnyttja de förtroendevaldas erfarenheter och kunskaper från olika samhällsområden som ett komplement till kassatjänstemännens kunskaper om försäkringens regler. Ett annat motiv är att öka allmänhetens insyn i verksamheten och i beslutsprocessen. De tidigare pensionsdelegationerna och försäkringsnämnderna ersattes fr. o. m. år 1987 av socialförsäkringsnämnder. Ett viktigt skäl för denna organisatoriska förändring var att öka förtroendemannainflytandet i kassorna.

Av det jag nu anfört framgår att de förtroendevaldas medverkan utgör ett viktigt inslag i försäkringskassornas verksamhet. I prop. 1985/86:73 som ledde till att socialförsäkringsnämnderna inrättades framhöll jag emellertid att de förtroendevaldas medverkan i socialförsäkringsärenden borde koncentreras till sådana typer av ärenden där utgången hade stor betydelse för den försäkrade från trygghets- och försörjningssynpunkt och där avgörandet också inrymde betydande inslag av skälighetsbedömning. Mot bakgrund av försäkringskassornas pressade arbetsläge vad gäller arbetsskadeärenden anser jag i likhet med riksförsäkringsverket att det är motiverat att pröva om inte okomplicerade ärenden om arbetssjukdom skulle kunna avgöras på tjänstemannanivå utan att principerna för förtroendemannainflytandet rubbas.

Jag anser därför att den av verket föreslagna försöksverksamheten bör komma till stånd och utformas i enlighet med riksförsäkringsverkets för-

slag. I likhet med riksförsäkringsverket anser jag också att en omprövning som begärs av ett beslut som fattats av en kassatjänsteman som deltar i försöksverksamheten skall göras av socialförsäkringsnämnd och inte på tjänstemannanivå.

En utvärdering av försöksverksamheten bör ske under medverkan av riksförsäkringsverket. Om försöket faller väl ut bör vissa okomplicerade ärenden om arbetssjukdomar permanent kunna handläggas på tjänstemannanivå.

Jag förordar sålunda att regeringen föreslår riksdagen att bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter om undantag från kravet att socialförsäkringsnämnd alltid skall avgöra ärenden om arbetssjukdom. Jag förordar vidare att omprövning av ett beslut hos en försäkringskassa som fattats med stöd av angivna föreskrifter skall ske av socialförsäkringsnämnd. Mitt förslag innebär att ändring görs i 8 kap. 4 § lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring. Ändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 1988.

3 Avdrag från föräldrapenning vid förlossningsvård

Mitt förslag: I väsentlig överensstämmelse med reglerna om avdrag från sjukpenning vid sjukhusvård skall också föräldrapenning minskas när den försäkrade får sjukhusvård. Avdrag görs med 55 kr. per dag, dock högst med en tredjedel av föräldrapenningens belopp. Hel föräldrapenning skall emellertid alltid utges med minst 60 kr. om dagen (garantinivån). Om den försäkrade väljer att inte ta ut föräldrapenning för den eller de dagar som sjukhusvården pågår görs avdraget i stället på föräldrapenning som utges till den försäkrade efter sjukhusvårdens slut.

Skälen för mitt förslag: För varje dag som en försäkrad vårdas på sjukhus görs avdrag från hans sjukpenning med f. n. 55 kr. per dag, dock högst med en tredjedel av sjukpenningens belopp. Avdraget avser kostnader för mat, hygien m. m. och inte själva vården. Något motsvarande avdrag från föräldrapenningen görs inte vid förlossningsvård m. m. Vid tiden för tillkomsten av lagen om allmän försäkring gav försäkringen ett begränsat ekonomiskt skydd mot inkomstbortfall när nyblivna föräldrar önskade vara lediga i samband med ett barns födelse. Det fanns då starka skäl för att underlåta att göra avdrag för förlossningsvården på kvinnans sjukpenning. Det ekonomiska stödet till nyblivna föräldrar har sedan dess radikalt förbättrats genom tillkomsten av föräldraförsäkringen och den successiva utbyggnaden av denna. Det är därför inte längre motiverat att ha skilda regler beträffande matkostnader o. d. beroende på om sjukpenning eller föräldrapenning utges vid sjukhusvården. Det kan också nämnas att sjukpenning kan komma att utges i stället för föräldrapenning i samband med förlossningen, nämligen om komplikationer tillstöter och kvinnan till följd därav blir sjukskriven under en viss tid. I likhet med andra försäkrade som

får sjukhusvård får hon då vidkännas ett avdrag på sjukpenningen. Mot bakgrund av vad som nu sagts föreslog regeringen i budgetpropositionen (1986/87:100 bil. 7) att avdrag skulle göras från föräldrapenningen vid sjukhusvård.

Riksdagen beslöt med anledning av propositionen och socialförsäkringsutskottets betänkande om bidrag till sjukförsäkringen m. m. (SfU 1986/87:14, rskr. 284) att ge regeringen till känna att vissa modifieringar i förslaget borde göras för att undvika att avdrag för förlossningsvård inte kunde göras till följd av att kvinnan inte tog ut föräldrapenning de dagar hon fick sjukhusvård. I enlighet med riksdagsbeslutet har därför förslaget bearbetats ytterligare.

Föräldrapenning med anledning av ett barns födelse utges under högst 360 dagar sammanlagt för föräldrarna och kan utges längst till dess barnet fyller fyra år. En försäkrad kan inom denna ram välja den tidpunkt när han vill att föräldrapenningen skall utges. Det är alltså tänkbart att föräldrapenning inte tas ut för just de dagar som kvinnan vistats på sjukhuset. För att systemet skall bli rättvist och för att förhindra spekulation vid uttaget av föräldrapenning bör sjukhusvårdsavdraget kunna göras också från föräldrapenning som utges först sedan förlossningsvården har upphört. Liksom för sjukpenningavdraget bör gälla att avdraget görs med högst en tredjedel av föräldrapenningens belopp. Jag anser dessutom att hel föräldrapenning alltid skall utges med belopp som svarar mot garantinivån. Det innebär att inget avdrag skall göras för dem som enbart uppbär föräldrapenningens garantibelopp. Förslaget innebär sammanfattningsvis att ett avdrag verkställs fullt ut när kvinnans årsinkomst uppgår till för närvarande ungefär 67 000 kr.

Mitt förslag innebär ändring i 4 kap. 8 § AFL.

4 Ytterligare ersättningsnivå för vårbidraget

Mitt förslag: Vårdbidrag för handikappade barn skall kunna utges även som fjärdedels vårbidrag, dvs. med belopp som motsvarar en fjärdedel av hel förtidspension jämte pensionstillskott.

Skälen för mitt förslag: Vårdbidrag utges till föräldrar för vård av barn som inte fyllt 16 år och som på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp under minst sex månader är i behov av särskild tillsyn och vård. Vid bedömningen av rätten till vårbidrag beaktas förutom vård- och tillsynsbehovet även merkostnader på grund av barnets sjukdom eller handikapp. Vårdbidrag kan för närvarande utges med belopp som motsvarar folkpension i form av hel eller halv förtidspension till ensamstående jämte pensionstillskott (f. n. 47 040 resp. 23 520 kr. per år). Vårdbidraget är skattepliktigt och ATP-grundande. En del av vårbidraget – 17, 34, 50 eller 65 % av basbeloppet – kan bestämmas som merkostnadsdel och är då inte skattepliktig eller ATP-grundande.

Det förhållandevis höga belopp som för närvarande utgör vårdbidragets lägsta nivå innebär att bidraget har en hög tröskelnivå. Stora krav på merarbete och merkostnader måste uppfyllas för att vårdbidrag skall kunna beviljas, vilket gör att många föräldrar till sjuka eller handikappade barn inte får något ekonomiskt stöd för sitt merarbete och sina merkostnader. Detta har föranlett flera motioner i riksdagen med förslag om en lägre ersättningsnivå inom vårdbidraget. I socialförsäkringsutskottets betänkande (SfU 1986/87:18) om vårdbidrag för handikappade barn och handikappersättning anförde utskottet att utskottet såg det som en angelägen reform att möjligheten att få ett fjärdedels vårdbidrag snarast infördes. Vidare hemställde utskottet att riksdagen skulle ge regeringen detta till känna. Riksdagen följde utskottet (rskr. 239).

Mot denna bakgrund förordar jag att ytterligare en ersättningsnivå införs inom vårdbidraget, en fjärdedels vårdbidrag. Bidraget bör motsvara en fjärdedel av hel förtidspension från folkpensioneringen till ensamstående jämte pensionstillskott, vilket för närvarande utgör 48 % av basbeloppet eller 11 760 kr. per år. En fjärdedels vårdbidrag bör, liksom helt eller halvt bidrag, utges antingen enbart för merarbete som orsakas av vård- och tillsynsbehovet eller för både merarbete och merkostnader. Den nya bidragsnivån kan tillgodose en del av dem som enligt nuvarande bestämmelser inte anses berättigade till bidrag. Det gäller i synnerhet dem som har regelbundna, ofrånkomliga kostnader i kombination med visst merarbete. Till denna kategori hör främst föräldrar till barn med diabetes och barn med betydande allergiska besvär av olika slag.

Jag har i detta sammanhang också tagit ställning till frågan om en lägre nivå bör införas även avseende merkostnadsdelen i vårdbidraget. Det har hävdats att en sådan nivå skulle ligga vid t. ex. 10 % av basbeloppet, vilket för närvarande motsvarar ca 200 kr. per månad. Eftersom en sådan kostnadsnivå ryms inom normala variationer i konsumtionsmönstret även för friska barn, anser jag det emellertid inte lämpligt att så låga kostnader kommer att kompenseras med skattefria ersättning. De befintliga nivåerna för merkostnadsdelen bör vara tillräckliga även för den nya bidragsnivån.

Vid bedömning av rätten till vårdbidrag tas hänsyn till familjens totala situation. Det innebär att en förälder med flera handikappade barn kan beviljas vårdbidrag på grundval av det sammantagna vårdbehovet och de sammanlagda merkostnaderna, även om situationen för varje barn för sig inte motiverar att vårdbidrag beviljas. Att beakta familjens totala situation vid bedömning av rätten till en fjärdedels vårdbidrag skulle emellertid innebära att föräldrar till barn med relativt obetydliga handikapp skulle kunna ges rätt till vårdbidrag. Enligt min uppfattning bör vårdbidraget förbehållas föräldrar till barn vars sjukdomar eller handikapp medför särskilda behov som klart överstiger de individuellt varierande behoven hos friska barn. Det skulle motverka vårdbidragets syfte att beakta ganska obetydliga sjukdomar och handikapp. Jag anser därför att rätten till en fjärdedels vårdbidrag bör knytas enbart till det vård- och tillsynsbehov och de merkostnader som hänför sig till varje barn för sig. Däremot skall som tidigare familjens totala situation beaktas vid bedömningen av rätt till helt eller halvt vårdbidrag.

Med en ny lägre bidragsnivå kommer antalet vårdbidragstagare att öka. Utöver de som enligt nuvarande bestämmelser är berättigade till helt eller halvt vårdbidrag tillkommer ett antal försäkrade föräldrar som hittills inte kunnat få vårdbidrag, därför att merarbetet och merkostnaderna inte uppgått till vad som krävs för halvt vårdbidrag. En bedömning av antalet nya bidragstagare vid en utvidgning av vårdbidraget till att omfatta en fjärdedels bidrag har gjorts av anhörigvårdskommittén i betänkandet (DsS 1981:15) Vårdbidrag för handikappade barn under 16 år. Kommittén uppskattade antalet nya bidragsmottagare med en fjärdedels vårdbidrag till ca 4000. Med nuvarande basbelopp innebär detta en kostnadsökning med 47 milj. kr. per år.

Förslagets konsekvenser avseende försäkringsadministrationen kommer att behandlas i budgetpropositionen (prop. 1987/88:100, bilaga 7) i samband med anslaget för försäkringskassorna.

Enligt riksdagen bör de nya reglerna träda i kraft den 1 januari 1988. Jag vill emellertid framhålla att ett ikraftträdande vid denna tidpunkt inte ger riksförsäkringsverket och försäkringskassorna tillräcklig tid för att klara de förberedelser som behövs för att lagtillämpningen skall fungera på ett godtagbart sätt. I förberedelserna ingår att utarbeta allmänna råd, genomföra utbildning och ge information.

Jag föreslår därför att de nya reglerna om en fjärdedels vårdbidrag, vilka tas in i 9 kap. 4 § AFL, träder i kraft den 1 juli 1988.

5 Handikappersättning och vårdbidrag i samband med institutionsvistelse

Mitt förslag: Handikappersättning och vårdbidrag betalas ut även vid tillfällig vistelse på sjukhus eller annan institution.

Skälen för mitt förslag: Enligt 9 kap. 5 § AFL utges inte handikappersättning eller vårdbidrag för den tid då någon vårdas på institution som tillhör eller till vars drift utgår bidrag från stat eller kommun. Detsamma gäller om någon vårdas utanför institutionen men genom dess försorg eller i annat fall vårdas utanför institution och stat eller kommun är huvdman för vården.

Rätten till handikappersättning grundas på det hjälpbehov och de merkostnader som handikappet medför. Beträffande vårdbidraget är det vård- och tillsynsbehovet jämte merkostnaderna i anledning av sjukdom eller annat handikapp som är avgörande för rätten till förmånen. Vid en kortare vård utanför hemmet kvarstår i regel många av de behov och kostnader som handikappersättningen och vårdbidraget är avsedda för. För vårdbidraget gäller dessutom att detta bl. a. kan avse kompensation för en förlorad förvärvsinkomst om barnets omvårdnad kräver att en förälder måste avstå från förvärvsarbete. Om vården endast pågår under en kortare tid kan alltså nuvarande regler leda till att denna kompensation faller bort utan

att föräldern under den korta tid som står till buds har möjlighet att skaffa sig förvärvsarbete eller utöka sin arbetstid.

Det kan visserligen hävdas att vissa behov och kostnader bortfaller vid t. ex. sjukhusvistelse och att ersättning i sådana fall inte bör utges. Att i varje särskilt fall av kortare institutionsvistelse försöka särskilja vilka behov och kostnader som bortfaller och vilka som kvarstår skulle emellertid innebära komplicerade, tidsödande och kanske också kostsamma utredningar. Ersättningen hinner vidare ofta inte dras in under tiden för institutionsvistelsen eftersom ersättningen utbetalas månadsvis och viss tid förflyter för avisering till försäkringskassan m. m.

Jag anser att det är rimligt att beviljade förmåner av handikappersättning och vårdbidrag betalas ut också under tillfällig vård utanför hemmet, även om det allmänna bidrar till eller svarar för vårdkostnaden. Om däremot vistelsen varar under längre tid får man utgå ifrån att en anpassning sker till den nya situationen och att det saknas fog för att utge förmånerna. Detta innebär att försäkringskassan när vården påbörjas måste göra en bedömning av vårdtidens längd. Om vårdtiden beräknas bli sex månader eller mer bör handikappersättning och vårdbidrag dras in. Bedöms vårdtiden bli kortare än sex månader bör vården betraktas som tillfällig och handikappersättning och vårdbidrag fortsätta att betalas ut. Självfallet kan de förhållanden som föranledde försäkringskassan att göra bedömningen att vårdtiden inte skulle bli sex månader eller längre komma att ändras. En ny bedömning måste då ske. Om vid denna förnyade bedömning institutionsvården kan beräknas sammanlagt komma att uppgå till sex månader eller mer skall handikappersättning eller vårdbidrag fortsättningsvis inte betalas ut.

Vad jag nu föreslagit fordrar en komplettering i 9 kap. 5 § AFL. Den nya lydelsen bör gälla fr. o. m. den 1 juli 1988.

Enligt min bedömning kan mitt här framförda förslag genomföras utan administrativa förstärkningar till försäkringskassorna. Förslaget beräknas medföra en kostnadsökning för försäkringen på högst 2 milj. kr. per år.

6 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag anfört har inom socialdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.
2. lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring.

7.1 Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

3 kap.

10 a §

Paragrafen reglerar timberäkning av sjukpenning under de första 14 dagarna i ett sjukfall när den försäkrades sjukpenning svarar mot sjukpenninggrundande inkomst av enbart anställning. Ändringen av tredje stycket innebär följande. Om den försäkrade under samma fjortondagarsperiod är berättigad till ersättning efter olika nivåer, t. ex. hel och halv förmån, skall ersättning beräknas för varje nivå för sig.

Beräkningssättet kan åskådliggöras med följande exempel. En timanställd arbetar 8 timmar per dag under måndag-onsdag och 4 timmar per dag under torsdag och fredag. Hans timsjukpenning utgör 38 kr. En vecka är den försäkrade helt sjukskriven under måndag- onsdag och halvt under torsdag och fredag. Vid beräkningen av sjukpenningen skall timmarna som belöper på hel sjukskrivning sammanläggas och beräknas för sig. Motsvarande tillvägagångssätt används för timmarna som belöper på halv sjukskrivning. Sjukpenningberäkningen sker i exemplet alltså med utgångspunkt från två perioder. Den försäkrade är sålunda berättigad till hel sjukpenning med 912 kr. $/38 \text{ kr.} \times (8+8+8)/$ och till halv sjukpenning med 152 kr. $/38 \text{ kr.} \times \frac{(4+4)}{2}/$, totalt 1 064 kr. för hela sjukfallet.

Paragrafens fjärde stycke innehåller regler om avrundning. Utges sjukpenning för mer än en dag skall – om det sammanlagda antalet timmar inte uppgår till ett helt timtal – avrundning ske till närmaste hela timtal, varvid halv timme avrundas uppåt. Denna reglering får tillämpas för varje beräkningsperiod för sig när ersättning skall utges efter olika nivåer i fall som avses med tillägget i tredje stycket.

Enligt 4 kap. 14 § andra stycket skall den tillfälliga föräldrapenningen, i den mån den svarar mot sjukpenninggrundande inkomst av anställning, beräknas på motsvarande sätt som sjukpenningen enligt 3 kap. 10 a §. Hänvisningen innebär att lagändringen blir tillämplig även vid beräkning av tillfällig föräldrapenning. Den tillfälliga föräldrapenningen kan utges i form av hel, halv och fjärdedels tillfällig föräldrapenning. Till grund för beräkningen av den tillfälliga föräldrapenningen kan därför komma att läggas fler än två perioder.

4 kap.

8 §

Av andra stycket i dess nya lydelse framgår att sjukhusvårdsavdrag skall göras på föräldrapenning enligt samma regler som gäller för sjukpenning vid sjukhusvård. Det nuvarande avdraget på sjukpenning görs med 55 kr. per dag, men får inte överstiga en tredjedel av sjukpenningens belopp. Hel föräldrapenning skall alltid utges med lägst garantinivån, 60 kr. om dagen. Om föräldrapenning inte utges till den försäkrade för de dagar som sjuk-

hushållsvården pågår skall avdraget i stället göras på föräldrapenning som utges till den försäkrade efter sjukhusvårdens slut. Detsamma gäller också om enbart halv eller fjärdedels föräldrapenning utges under sjukhusvistelsen och detta innebär ett lägre avdrag än om hel föräldrapenning hade utgetts.

Prop. 1987/88:46

9 kap.

4 §

Genom ändringen i paragrafen införs ytterligare en ersättningsnivå inom vårdbidraget, en fjärdedels vårdbidrag. Bidraget utgår med ett belopp som motsvarar en fjärdedel av hel förtidspension till ensamstående jämte pensionstillskott. Även för den nya ersättningsnivån skall rätten till vårdbidrag grundas på en sammanvägning av vård- och tillsynsbehovets omfattning samt merkostnadernas storlek. Endast merkostnader ger inte rätt till vårdbidrag. Vanligtvis kan man emellertid räkna med att den förälder som har betydande merkostnader för ett sjukt eller handikappat barn också får avsätta mer tid för vård och tillsyn än vad som är fallet med ett friskt barn.

Även för fjärdedels vårdbidrag kan en viss angiven del bestämmas som ersättning för merkostnader. Sådan merkostnadsersättning kan i sådana fall bestämmas till 17 eller 34 % av basbeloppet.

Som framhållits i den allmänna motiveringen skall bedömningen av om rätt till fjärdedels vårdbidrag föreligger grundas på vård- och tillsynsbehovets omfattning samt merkostnadernas storlek för varje barn för sig. Inom denna ersättningsnivå skall det alltså inte ske någon samlad bedömning av den totala situationen i de fall när flera sjuka eller handikappade barn finns inom en familj.

5 §

Enligt paragrafens nuvarande lydelse utgår inte handikappersättning eller vårdbidrag när den som behöver hjälp eller vård och tillsyn vistas på institution som tillhör eller till vars drift utgår bidrag från staten eller kommun. Detsamma gäller om denne vårdas utanför institutionen genom dess försorg eller i annat fall vårdas utanför institution och staten eller kommun är huvudman för vården. Ändringen i andra stycket innebär att handikappersättning och vårdbidrag i dessa fall fortsätter att betalas ut om vårdtiden kan beräknas understiga sex månader. Bedömningen av vårdtidens längd skall göras av försäkringskassan när vården påbörjas. En ny bedömning kan emellertid behöva göras när institutionsvården pågått en tid. Finner försäkringskassan vid detta senare tillfälle – i motsats till vad som förut antagits – att den fortlöpande vårdtiden, räknad från den tidpunkt då vården påbörjades, kan beräknas komma att uppgå till eller överstiga sex månader skall handikappersättningen eller vårdbidraget inte längre betalas ut.

Inför ikraftträdandet av den nya regleringen i paragrafen kan det vara lämpligt att respektive försäkringskassa undersöker om vårdbidrag eller handikappersättning som har dragits in på grund av institutionsvistelse eller annan vård utanför hemmet åter kan utges fr. o. m. juli 1988.

7.2 Lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeför – Prop. 1987/88:46 säkring

3 kap.

5 b §

Beträffande motiven till ändringarna i denna paragraf hänvisas till vad som anförts som kommentar till ändringen i 3 kap. 10 a § lagen om allmän försäkring.

8 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring.

9 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden lagt fram.